

דער יידישער טעם-טעם

אַ פּעריאָדיש בלעטל פֿאַר ייִדיש-לערנערס

אַ פּובליקאַציע
פֿון דעם פֿאַריזער
ייִדיש-צענטער –
מעדעם-ביבליאָטעק

שבת תשע"ג/יאנואר 2013

יאר 18, נומער 2 (87)

יידן און שניידעריי

אויף זייט 1 און 2 : בילדער פֿון אַפֿריים-משה ליליען
צו די לידער פֿון מאָריס ראָזענפֿעלד.

דער פֿאַרפֿישטער שניידער²⁷. אין אַן אַנדער ווערק, די פּיעסע דאָס גרויסע געווינס²⁸, פֿאַרנעמט ער זיך מיט דער טעמע, וואָס פֿאַסירט ווען אַן אַרעמאָן ווערט רייך? און דער העלד איז אַוודאי אַ שניידער. אין זײַן ראָמאַן מאָטל פּיעסע דעם חזנס²⁹, ווען די משפּחה קומט אָן אין אַמעריקע, וווּ געפֿינען זיי אַרבעט? אין אַ שאַפֿ³⁰, דאָס הייסט אין אַ שניידערייִ-מאַנפֿאַקטור.

אין איינער פֿון זײַנע דערציילונגען שאַפֿט יצחק-לייבוש פּריץ³¹ אַ העלד, אַן אַרעמאָן, בערל דער שניידער, וואָס נישט נאָר פֿאַרמעסט ער זיך³² מיט גאָט איבער אַ פֿראַגע פֿון יושר³³, נאָר ער געווינט אַפֿילו³⁴.

אַחוץ³⁵ די אַלגעמיינע³⁶ שניידערייִ-טערמינען פֿון אונדזער גלאַסאַר מוז מען באַמערקן אַז אַ סך ווערטער פֿונעם שניידערישן זשאַרגאָן האָט מען גענומען פֿון די לאַנדשפּראַכן אין פֿאַרשיידענע ערטער. אין אַמעריקע האָט אַ שניידער געאַרבעט אין אַ „שאַפֿ“ (אָדער אַפֿילו אַ „סוועטשאַפֿ“³⁷), אין פֿראַנקרײַך – אין אַן „אַטעליע“. דער מענטש וואָס באַניצט זיך מיט אַ ניימאַשין האָט אין ניו-יאָרק געהייסן אַן

שניידעריי – דער עכטסטער² ייִדישער פֿאַך. מיט אַ פֿאַר יאָר צוריק, ווען זשאַן-קלאָד גרומבערג³ האָט גערעדט פֿאַר אַ פֿולן זאַל מענטשן וועגן זײַן פּיעסע דער וואַרשטאַט⁴, האָט ער אַ פֿרעג געטאָן ביים עולם⁵, „וויפֿל פֿון אייך האָבן אַ שניידער אין דער משפּחה?“ – האָבן כמעט⁶ אַלע אויפֿגעהויבן אַ האַנט!

טאָ ווי קען דאָס זײַן אַז דער ייִדישער טעם-טעם, אין זײַנע לאַנגע יאָרן עקזיסטענץ, האָט נאָך קיין מאָל נישט אַרויסגעגעבן אַ נומער אויף דער טעמע שניידעריי?

דער ייִדישער שניידער איז אַן אַרכעטיפֿ פֿון פֿאַלקסמענטש. דער אויסדרוק⁷, „עמך שער און אייזן“⁸, וואָס מיינט אַזוי פֿיל ווי „שניידערס“, שטעלט מיט זיך פֿאַר¹⁰ דאָס גאַנצע ייִדישע אַרבעטספֿאַלק. וויצן¹¹ וועגן ייִדישע שניידערס ציילן זיך אין די הונדערטער – אָנהייבנדיק פֿון דעם אַלטן, וואָס איז דער אונטערשייד צווישן אַ שניידער און אַ פּסיכיאַטער?⁹, וואָס מיר וועלן אַוודאי¹² נישט געבן דעם ענטפֿער (טאַמער¹³ ס'איז דאָ אַ מענטש וואָס האָט עס נישט געהערט קען ער אונדז שרייבן...). לידער זײַנען אויך פֿאַראַן אַ היפּש ביסל¹⁴ – צוויי פֿון זיי וועט איר געפֿינען אויף ז' 2.

די ייִדישע ליטעראַטור איז פֿול מיט שניידערס. ווען איציק מאַנגער האָט זיך גענומען צו זײַנע מגילה-לידער¹⁵ האָט ער אַוודאי געפֿילט אַז עפעס פֿעלט אין דער מעשה¹⁶, זי זאָל האָבן אַן אמת¹⁷ ייִדישן טעם¹⁸. טאָ וואָס האָט ער אַריינגעטאָן? אין מיטן דעם פּערסישן קעניגלעכן הויף, צו די העלדן¹⁹ פֿון דער מגילה (אסתר, מרדכי, המן הרשע²⁰...) האָט ער צוגעגעבן אַ שניידערייג²¹, פֿאַסטריגתא²², וואָס איז פֿאַרליבט אין אסתר און וואָס זײַן נאָמען קומט פֿונעם וואָרט „פֿאַסטריגע“ (זעט גלאַסאַר ז' 3). מאַנגער אַליין שטאַמט פֿון אַ שניידערישער משפּחה. ער האָט אָנגעשריבן אַ באַנד לידער געווינדעט זײַן ברודער, וואָס איז טאַקע²³ געווען אַ שניידער (דער שניידער-געזעל נעט מאַנגער זיגט²⁴) און זײַנע קינדעייט-זכרונות²⁵ אַנטהאַלטן גאָר רירנדיקע בילדער פֿון דעם טאַטנס וואַרשטאַט (ז' 4).

די קלאַסיקער פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור האָבן אויך געשאַפֿן שניידער-געשטאַלטן. שלום-עליכם²⁶ האָט צום ביישפּיל אַ דערציילונג

[סוף ז' 8]

1. couture/tailoring/חייטות 2. véritable/הכי אונטער 3. Jean-Claude Grumberg 4. L'Atelier/The Workshop/המלאכה 5. OYLEM public/audience/קהל 6. mishpokhe famille/family 7. KIMA'T presque/nearly 8. expression/ביטוי 9. AMKHO... peuple des ciseaux et du fer à repasser/ people of scissors and iron/ומגהץ ומספריים עם של 10. représente/represents/מייצג 11. blagues/jokes/בדיחות 12. AVADE bien sûr/certainly/מובן 13. au cas où/if by chance/ש/במקרה 14. beaucoup/quite a few/מעט 15. MEGILE ... Chants du Rouleau d'Esther/Songs from the Book of Esther 16. MAYSE histoire/story 17. E'MESN vrai/real/אמיתי 18. TAM saveur/flavor 19. personnages/characters/גיבורים 20. ESTER, MORDKHE, HOMEN HAROSHE Aman le Méchant/Haman the Wicked 21. apprenti tailleur/tailor's apprentice/חייטים 22. FASTRIGOSE 23. effectivement/really/באמת 24. ... NOTE ... Chants du compagnon tailleur Note Manger/The Journeyman-tailor Note Manger sings/החייטל שר 25. ... ZIKHROYNES souvenirs d'enfance/childhood memories 26. SHOLEM-ALEYKHEM 27. FARKI'SHEFTER ... Le Tailleur ensorcelé/The Enchanted Tailor/המכושף 28. Le Gros Lot/The Grand Prizel/הגדולה 29. ... khazns Motl, fils du chanter Peyse/ Motl, the Cantor Peyse's Son/החזן 30. atelier/shop/מלאכה 31. YITSKHOK-LEYBUSH PERETS 32. s'oppose à/challenges/טיגר 33. YOYSHER justice 34. AFILE même/even 35. AKHU'Ts à part/aside from/מלבד 36. usuels/usual/כלליים 37. atelier où on exploite le personnel/sweatshop/זיע סדנת

צוויי לידער וועגן שנידער

שניידער זינגען ביי דער אַרבעט, דאָס איז אַ באַוווּסטע זאַך. דער עיקר¹ זינגען זיי וועגן זייער ביטער לעבן, הונגער און נויט². אַוודאי³ זענען דאָ גאָר אַ סך פֿאַלקסלידער אויף דער דאָזיקער טעמע, נאָר מיר האָבן דווקא⁴ אויסגעקליבן צוויי לידער פֿון באַקאַנטע ייִדישע מחברים⁵. איינס דריקט אויס דעם שווערן גורל⁶ פֿון אַרעמע נייטאַרינס⁷ און דאָס צווייטע ווּזט אַ פֿריילעכערע זיט פֿון אַ שנידערס לעבן.

דאָס פֿריילעכע שנידער פֿון מאַרק וואַרשאַווסקי

אַז די יום־טובֿדיקע³⁵ טעג הייבן זיך אָן צו באַווייזן
ווער איך ביי זיך אַ גדול³⁶ :

איך לייג מיר אַוועק מיין שער און מיין אייזן³⁷,
און ווי איך האָב נאָר אַ נאָדל.
אויפֿגעהערט נייען, אַרבעט זוכן,
האַרצעדיקער טאַטע³⁸ !

אַ גלעזעלע ווײַן אום יום־טובֿ³⁹ צו פֿאַרזוכן
איז בעסער ווי לייגן אַ לאַטע⁴⁰.

אַז דער יום־טובֿ קומט, ווערט מיר אַ ביסל
פֿריילעכער אויף דער נשמה⁴¹.

בפֿרט⁴² אַז גאָט גיט, ס'איז דאָ אין דער שיסל⁴³,
ווערט דאָך דאָס לעבן אַ נחמה⁴⁴.

דאָס האַרץ איז זיך פשוט טאַקע מחיה⁴⁵,
נישטאָ קיין גריזאַטע⁴⁶

חנהלע⁴⁷ טוט אָן מלבושים⁴⁸ נייע
און איך די נייע קאַפּאַטע⁴⁹.

די קינדערלעך זאָט⁵⁰ – ס'איז פשוט אַ חידוש⁵¹ –
זיי שפּילן אין אקח און מקח⁵².

נאָך דער שול מאַך איך אַ גוטן קידוש⁵³
און פֿאַרבייט מיט קאַרענעם לעקעך⁵⁴.

צו די פּיש האָב איך נישט קיין טענות⁵⁵,
זיי זינגען גוט געפֿעפֿערט און געזאַלצן

אַז מע נעמט זיי אין מויל – לעבן זאָל חנה ! –
ווערן זיי ממש צעשמאַלצן⁵⁶.

דאָס גלעזעלע ווײַן איז לויטער⁵⁷ ווי דער הימל
און וואַרעמט ווי אַ פעליך⁵⁸ אין ווינטער

נאָך דעם בענטשן כאַפּ איך אַ גוטן דרימל⁵⁹,
מיין חנהלע כאַרכלט אונטער⁶⁰.

דאָן כאַפּ איך מיך אויף – ס'איז נישט קיין ווונדער –,
מע טאָר נישט קיין צייט פֿאַרלירן,
נעם איך מיר מיין חנהלע מיט ביידע קינדער
און גיי מיר אויפֿן שליאָך⁶¹ שפּאַצירן.

אַז די יום־טובֿדיקע טעג הייבן אָן צו פֿאַרגיין
האַרצעדיקער טאַטע !

ווידער שנידן, ווידער נייען
און ווידער לייגן אַ לאַטע,

ווידער גיין אַרבעט זוכן, ווידער שיק צערייסן,
אוי, וויי, חנה, סערצעלעבן⁶²

צי האַסטו ניט וואָס צו פֿאַרבייסן ?

דריי נייטאַרינס פֿון יצחק־לייבוש פּרץ⁸

די אויגן רויט, די ליפּן בלאָ,

קיין טראָפּן בלוט אין באַק⁹ נישטאָ,

דער שטערן¹⁰ בלאָס, באַדעקט מיט שווייס,

דער אָטעם אָפּגעהאַקט און הייס –

עס זיצן דריי מיידלעך און נייען¹¹...

די נאָדל בלאַנק¹², די לייוונט¹³ שניי,

און איינע טראַכט : איך ניי און ניי,

איך ניי ביי טאָג, איך ניי ביי נאַכט –

קיין חופּה־קלייד¹⁴ זיך נישט געמאַכט...

וואָס קומט מיר אַרויס, אַז איך ניי ?...

ניט איך שלאָף און ניט איך עס...

איך וואָלט געגעבן אויף מאיר־בעל־נס¹⁵,

אפֿשר¹⁶ וואָלט ער זיך געמיט¹⁷ :

אַן אַלמן¹⁸ כאַטש¹⁹, אַן אַלטן ייד,

מיט קינדערלעך אַ שאַק²⁰...

די צווייטע טראַכט : איך ניי און שטעפֿ²¹,

און שטעפֿ מיר אויס נאָר גרויע צעפֿ²²...

דער קאַפּ – ער ברענט, די שלייף²³ – זי האַקט,

און די מאַשין קלאַפט צו צום טאַקט²⁴ :

טאַ־טאַ־טאַ־טאַ־טאַ !...

איך פֿאַרשטיי דאָך יענעמס ווינק²⁵

אַן אַ חופּה, אָן אַ רינג

וואָלט געווען אַ שפּיל, אַ טאַנץ,

אַ ליבע אויף אַ יאָר אַ גאַנץ...

נאָר דערנאָך, דערנאָך ?...

די דריטע שפּייט²⁶ מיט בלוט און זינגט :

איך ניי מיך קראַנק, איך ניי מיך בלינד,

עס צוויקט²⁷ די ברוסט ביי יעדן שטאָך²⁸...

און ער האָט חתונה²⁹ די וואָך...

איך ווינטש אים נישט קיין שלעכטס...

עט³⁰... פֿאַרגעסן וואָס אַ מאָל³¹...

תּכּריכּים³² וועט מיר געבן קהל³³,

אויך אַ קליינטישק פּיצל ערד³⁴ –

איך וועל רוען אומגעשטערט,

איך וועל שלאָפֿן, שלאָפֿן...

שניידערי-גלאָסאַר

דער שניידער (ס/-)

דער דאַמען/מענער-שניידער

די נייטאַרין (ס)

דער שניידערינג (ען)

דער שניידער-געזעל (ן)

דער מייסטער (ס/-)

דער פרעסער (ס/-)

עמך [AMkho] שער און אייזן

דער שניידער-וואַרשטאַט (ן)

דאָס שניידערייַ

שמאַטעס

די נייַמאַשין (ען)

דער (פרעס) אייזן (ס)

די נאָדל (ען)

די שפּילקע (ס)

דער פּאָדעם (פּעדעם)

די לאַטע (ס)

די שער (ן)

דער פֿינגערהוט (...היט)

דער שטאַף (ן)

דער פּוטער (ס)

דער פאַטראָן (ען)

דער מאָנעקען (ען)/די ליאַלקע (ס)

די מאָס (ן)

די פּאַסטריגע

דער שטאַך (שטעך)

דער סעזאָן (ען)

דער שלעכטער/טויטער סעזאָן

נייען (גע-ט)

נעמען אַ מאָס/אויס'מעסטן (אויסגעמאַסטן)

לאַטען (געלאַטעט)

פרעסן (גע-ט)

שטעפן (גע-ט)

tailleur/tailor/חייט

tailleur pour dames (hommes)/wom-

en's (men's) tailor/(גברים) חייט

couturière/seamstress/תופרת

apprenti/apprentice/שולייט חייטים

compagnon/journeyman/חייט שכיר

maître/master/חייט אומן

repasseur/presser/גָהָץ

"peuple des ciseaux et du fer", les

tailleurs/"people of scissors and

iron", tailors/,"עם של מספריים ומגהץ",

חייטים

atelier de couture/tailor's workshop/

בית מלאכה לתפירה

(le métier de la) couture/the tailoring

trade/מקצוע החייטות

chiffons ; vêtements/rags; "the rag

trade" סמרטוטים, בגדים/

machine à coudre/sewing machine/

מכונת תפירה

fer à repasser/iron/מגהץ

aiguille/needle/מחט

épingles/pins/סיכה

fil/thread/חוט

pièce/patch/טלאי

ciseaux/scissors/מספריים

dé à coudre/thimble/אצבעון

tissu/fabric/בד

fourrure/fur/פרווה

patron/pattern/גיוזרה

mannequin/חייטים/אימון

mesure/measure/מידה

(point de) bâti/basting thread/תפר זמני

point/stitch/תפר

saison/busy season/עונת מכירה

morte saison/slack season/עונה מתה

coudre/sew/לתפור

prendre les mesures/measure/למדוד

rapiecer/patch/להטליא

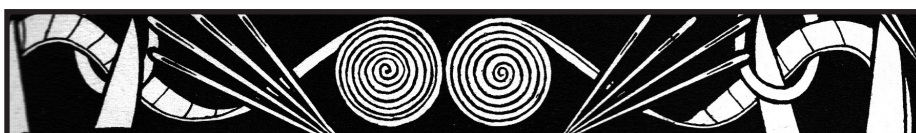
repasser/iron/להגהץ

piquer à la machine/sew by machine/

לתפור במכונה

1. ...IKER surtout/mainly/בעיקר
2. besoin/need/מצוקה
3. AVADE bien sûr/of course/כמובן
4. DAFKE justement/specifically
5. MEKHABRIM auteurs/authors/סופרים
6. GOYRL destin/fate
7. couturières/dressmakers/תופרות
8. YITSKHOK-LEYBUSH PERETS 9. joue/cheek/מצח/forehead
10. front/11. cousent/sew/לחי
12. brillant/shiny/בוהק
13. toile/cloth/תופרות
14. KHUPE ... robe de mariage/wedding dress/שמלת חתונה
15. MEYER BAL-NE's aumônes au nom du miraculeux Rabbi Meyer/אלמס for the miracle worker Rabbi Meyer/הנס בעל הנס
16. EFsher peut-être/perhaps/יתכן
17. intercéderait-t-il/ he would intercede/למען/להתערב
18. ALMEN veuf/widower
19. au moins/merely/ולו
20. beaucoup/a lot/הרבה
21. pique (à la machine)/sew (by machine)/(במכונה)
22. nattes/braids/צמות
23. tempe/temple/רקה
24. en cadence/to the beat/לפי הקצב
25. le clin d'œil de ce type/that man's wink/קריצתו
26. crache/spits/של האדון הזה
27. j'ai un pincement au cœur/a twinge in my breast/יורקת
28. point/stitch/צביטת כאב בליבי
29. ... kha'SENE il se marie/he's getting married
30. bof /oh!/אוי!
31. ce qui fut/what used to be/שהיה
32. TAKHRIKHIM linceul/shroud
33. KOOL la communauté/the community/קהילה
34. ici parce pour une tombe/here burial plot/כאן: חלקת קבר
35. YO'NTEVDIKE de fête/festive/חגיגים
36. GODL grand monsieur/great man/איש חשוב
37. ciseaux et fer/scissors and iron/מספריים ומגהץ
38. Père bien-aimé/dear God!/אלוהים הטוב!
39. YONTEF fête/holiday
40. coudre une pièce/sew on a patch/להטליא
41. NESHOME âme/soul
42. BIFRA'T en particulier/especially
43. il y a de quoi manger/there's food in the bowl/לאכול
44. NEKHAYE le cœur se rejouit/the heart simply rejoices/consolation
45. POshET ... MEKHAYE le cœur se rejouit/the heart simply rejoices/מתענג
46. chagrin/sorrow/צער
47. kha'NELE תחת רכבת
48. MALBUSHIM vêtements/clothes/מעיל ארוך
49. cafetan/gabardine/רעג
50. rassasiés/eaten their full/שבעים
51. KHIDESH étonnant/a wonder/מפליא
52. EKEKH ... MEKEKH jeu d'enfants/children's game/משחק ילדים
53. KIDESH bénédiction sur le vin/blessing on the wine
54. pain d'épices/gingerbread/עוגת דבש
55. TAYNES reproches/complaints
56. MAMESH ... cela fond littéralement/literally melts/נמסים
57. limpide/pure/צלול
58. fourrure/fur/פרווה
59. sieste/nap/נימנום
60. ronfle doucement/snores gently/נוחרת
61. route de campagne/country road/קלות
62. mon coeur/dear heart/יקירתי

אַ פאַרטערט פֿון אַ שניידערשטוב

פֿון איציק מאַנגער

געליבט האָב איך אַ שניידער-מיידעלע
געווען איז זי פֿון וויען²⁵,
געפֿאַרן איז זי צו אירע עלטערן
זענען וואָס זיי טייען²⁶.

לייבעלע בעקער איז געפֿאַלן אין דער ערשטער וועלט-מלחמה²⁷, פונקט
ווי מיין פֿעטער נטע²⁸.

אַ צווייטער שניידער-געזעל, וואָס האָט געאַרבעט ביי אונדז אַ שטיקל
צייט, איז געווען אַבא²⁹. זיין פֿאַמיליע-נאָמען געדענק איך נישט. ער האָט
גערטאָגן לאַנגע האָר ווי אַ מיידל און אַ צעפֿלויגענעם³⁰ קראָוואַט. ער
איז געווען אַן אַנאַרכיסט, וואָס האָט מיר געזאָגט, אַז ס'איז נישטאָ קיין
גאָט און מען דאַרף אַראָפּוואַרפֿן דעם קייזער³¹. איך בין נישט מסכים
געווען³² מיט אים. ווי אַזוי נעמט מען עס און מען וואַרפט עס אַראָפּ
אַזאַ גוטן אַלטן קייזער? פֿאַר וואָס קומט עס אים³³? אַז מען וועט אים
אַראָפּוואַרפֿן פֿונעם טראָן קען ער זיך נאָך צעקלאָפֿן. און וואָס הייסט
דאָס, אַז ס'איז נישטאָ קיין גאָט. פֿון וואָנען ווייסט ער?
אַבא האָט אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט³⁴:

– ביסט נאָך צו קליין. אַז דו וועסט עלטער ווערן... [...].

אַ דריטער שניידער-געזעל, וואָס האָט זיך מיר אַריינגעקריצט אין
זכרון³⁵, איז געווען מאַקס. דאָס איז געווען אַ הויכער יונג, אַזוי הויך
אַז ער האָט זיך אַזש³⁶ איינגעבויגן. ער איז געווען אַן אמתער לץ³⁷.
ער האָט געקענט נאָכמאַכן³⁸ אַלע חיות³⁹: אַ האָן⁴⁰, אַ קאַץ, אַ הונט, אַ
פֿערד. ער האָט עס געמאַכט אַזוי שנעל און אַזוי קונציק⁴¹, אַז ס'האָט זיך
אויסגעדאַכט⁴², אַז אַלע חיות זיינען דאָ אין שטוב, זיי הירזשען⁴³ הינטער
דיינע פלייצעס, האָוקען⁴⁴ לעבן דיינע פֿיס, מיאָקען הינטערן פֿענצטער,
קרייען⁴⁵ דיר גלייך אין די אויערן. כאַטש⁴⁶ אַלע האָבן אים שוין געקענט,
איז מאַקס' מענאַזשעריע אַלע מאָל געווען אַן איבערראַשונג⁴⁷. אַלע
מאָל איז דאָס געקומען אַזוי אומגעריכט⁴⁸, אַז מען האָט נישט געוויסט
פֿון וואָנען. ער אַליין איז געזעסן ערנסט ביי דער אַרבעט. די נאָדל איז
געפֿלויגן געשווינד. די ניימאַשין האָט געשטעפט⁴⁹. דאָס פרעסאָיזן⁵⁰ האָט
זיך געגליטשט שנעל, שנעל. [...]

איך האָב בלויז געגעבן עטלעכע פֿעדער-צייכענגענען⁵¹ פֿון אַ פֿאַר
שניידער-געזעל אין מיין טאַטנס וואַרשטאַט אַ מאָל, אַ מאָל, אין מיניע
קינדער-יאָרן.

דער פֿאַרטערט פֿון אַ שניידער-וואַרשטאַט וואָלט נישט געווען גאַנץ, ווען
איך וואָלט נישט דערציילט כאַטש⁵² וועגן איין לערן-ינגל.
אַ מיסטער פֿלעגט אַריינגעמען אַ לערן-ינגל צו זיך אויף דריי יאָר.

[סוף ז' 8]

ווי אַזוי האָט אויסגעזען אַ שניידערשטוב אין די אָנהייב-יאָרן פֿונעם
צוואַנציקסטן יאָרהונדערט? איך מיין נישט דעם פֿיזישן פֿאַרטערט פֿון
אַזאַ שטוב, נאָר דאָס געמיט¹ פֿון אַזאַ שניידער-וואַרשטאַט². איך שטרייך
אונטער³ דאָס וואָרט געמיט, ווייל סוף-כל-סוף⁴ איז עס דאָס געמיט, וואָס
גראַמט זיך⁵ מיט ליד.

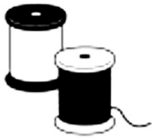
אַזוי איז דאָס געווען אין יעדן פֿאַל אין אונדזער היים. דער מיסטער, די
מיסטערקע⁶, די שניידער-געזעל⁷, איין אָדער צוויי לערן-ינגלעך⁸ זיינען
געווען איין משפּחה⁹. די מאַמע האָט געקאַכט און געבאַקן חלה¹⁰ און
זונטיק – ברויט. אַ געזעל, וואָס איז נישט געווען פֿון היי¹¹, האָט ביי אונדז
געגעסן און געשלאָפֿן. אַפֿילו¹² געזעלן, וואָס האָבן געהאַט פֿאַמיליעס אין
טשערנאָוויץ, זיינען נישט געגאַנגען אין קיין רעסטאָראַנען, נאָר האָבן
געגעסן דעם צווייטן פֿרישטיק און דעם מיטאַג¹³ ביי אונדז. אויף דער
נאַכט איז שוין געווען עפעס אַנדערש. דאָס לערן-ינגל האָט געגעסן און
געשלאָפֿן טאַקע אין וואַרשטאַט, וווּ מען האָט ביי נאַכט אויפֿגעשטעלט
באַנקעטלעך¹⁴, וואָס זיינען ביי טאָג געווען צוזאַמענגעלייגט. [...]
די שניידערשטוב איז געווען פֿול מיט געזאַנג און געלעכטער. אַלע האָבן
געזונגען. דער עיקרשט שיין¹⁵ האָט געזונגען אַ געזעל מיטן נאָמען
לייבעלע בעקער. ער איז געווען אַ דאַר¹⁶ יינגל פֿון אַ יאָר צוואַנציק.
דאָס פנים¹⁷ אויסגעצערט¹⁸ און בלייך. ער איז געווען דער ערשטער,
וואָס האָט זיך אָפּגעגעבן מיט מיר. ער האָט אין מיר אַנטוויקלט אַ חוש¹⁹
פֿאַר פּאָעזיע. ער האָט מיך געלערנט דעקלאַמירן שילערס „גלאָקע“²⁰
און געטעס „ערלקעניג“²¹, היינעס „צוויי גרענאַדירן“²². איך פֿלעג אָפֿט
קומען צו אים אַהיים ווי צו אַ חבר²³. [...]

אַט דער לייבעלע בעקער האָט געזונגען ביי דער אַרבעט ייִדישע
פֿאַלקסלידער, דער עיקרשט ליבעלידער, אַזוי שיין, מיט אַזוי פֿיל
האַרץ אַז מיין מאַמע איז אָפֿט מאָל געשטאַנען הינטער דער טיר און זיך
געווישט מיטן פֿאַרטערט²⁴ די אויגן. [...]

1. ambiance/atmosphere/הלך רוח 2. atelier de couture/tailor's workshop/בית מלאכה לתפירה 3. souligne/emphasize/מדיש 4. so'fkl-so'f en fin de compte/in the end/בסוף של דבר 5. rime avec/rhymes with/מתחרז עם 6. le maître et sa femme/the master and his wife/ואישתי/החייט האומן ואישתי 7. compagnons/journeymen/שכירים 8. apprentis/apprentices/שוליות 9. mishpokhe famille/family 10. khalé brioche tressée du shabbat/Sabbath loaf 11. d'ici/from here/מכאן 12. AFILÉ même/even 13. déjeuner/lunch/צהריים 14. ici lits pliants/here folding beds/ 15. ikersht ... le mieux/the most beautifully/פה הכי 16. maigre/thin/רוח 17. PONEM visage/face 18. émacié/emaciated/מצומק 19. khush sens/sense 20. "La Cloche"/"The Bell" de/by Schiller/מאת שילר 21. "Le Roi des Aulnes"/"The Erlking" de/by Goethe/מאת גטע 22. "Les Deux Grenadiers"/"The Two Grenadiers" de/by Heine/מאת היינה 23. kHAVER ami/friend 24. tablier/apron/סינור 25. Vienne/Vienna/ווינה 26. טוען 27. MILKHOME guerre/war 28. ... NOTE oncle Note/uncle Note/נטע 29. ABE 30. en désordre/in disorder/לא מסודר 31. empereur/emperor/קיסר 32. MASKIM ... n'étais pas d'accord/I didn't agree/לא הסכמתי 33. le mérite-t-il/does he deserve/לה מגיע 34. a balayé mes mots/waved away my question/ניפני בביטול/גרענאדירן 35. ... ZIKORN gravé dans ma mémoire/engraved in my memory/בזיכרוני 36. même/even/אפילו 37. E'MESER LETS un vrai clown/a real clown/אמית/ליצן 38. imiter/imitate/לחקות 39. khAYES animaux/animals 40. coq/rooster/תרנגול 41. habilement/cleverly/מתוחכם 42. il semblait/it seemed/היה נדמה 43. hennissent/whinny/צוהלים 44. aboyent/bark/נובחים 45. chantent (comme le coq)/crow/קוראים (כתרנגול) 46. bien que/even though/למרות ש 47. étonnement/astonishing/הפתעה 48. imprévu/unexpected/לא צפוי 49. piquait/stitched/תפרה 50. fer à repasser/iron/מגהץ 51. ici esquisses/here sketches/ולו רק 52. au moins/at least/כאן; רישומים

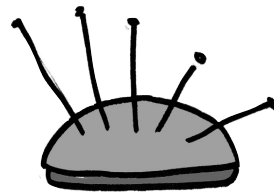
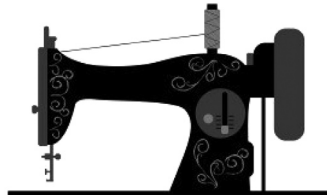
מיין קינדהייט אין אַ שניידער-וואַרשטאַט¹

פֿון דאַניעל פעלער-דאָזענשפיר²

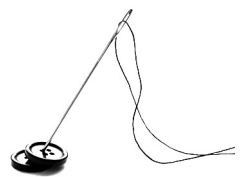
ערד. ווען די סעריע איז געענדיקט, הייבט דער טאַטע אויף דאָס פעקל און רייסט איבער דעם פֿאַדעם. צווייטנס – אויספרעסן⁴⁷. איך קען מיך באַקוועם אַוועקזעצן אויף אַ פרעסקישל⁴⁸ אין אַ ווינקל פֿון ריזיקן פרעסטיש⁴⁹. אויף דער וואַנט, אָנגעהאַנגען מיט

שטאַפֿענע שלייפֿעלעך⁵⁰, ציט זיך אַ ריי פֿאַפּירענע מאָדעלן⁵¹. אין אַ זינט פֿון טיש הערשט דאָס פרעסאָניזן⁵². אין טיש איז אַריינגעשטעלט אַ גאַד-אַפּאַראַט. ווען דאָס פרעסאָניזן איז נישט איינגעשטעקט⁵³, ברענט בלוז אַ קליין פֿייערל, אָבער ווען דאָס איז איינגעשטעקט – זעט מען גרויסע הויכע בלויע פֿלאַמען וואָס וויקלען אים אַרום⁵⁴! דער טאַטע לייגט אַוועק אויפֿן טיש אַ פֿאַדערטייל⁵⁵ אָדער אַ פֿלייצע⁵⁶, לייגט אַרויף אַ שטיק ליוונט⁵⁷, טונקט אין⁵⁸ אין שיסל וואָסער אַ שמאַטקעלע⁵⁹, ווייקט אַינ דאָס ליוונט, נעמט אַ גראַב הענטל געמאַכט פֿון אַ צוגענייט⁶⁰ שטיקל שטאָף, הייבט אויף דאָס אייזן, לייגט עס אויפֿן ליוונט און פרעסט אַהין און צוריק. מע הערט אַ צישע⁶¹ און אַ פֿאַרע⁶² דערהייבט זיך. מע קען אויכעט שפּירן אַ ריח⁶³: נאָסע ליוונט, הייס אייזן. היינט נאָך, אַזוי פֿיל יאָרן שפּעטער, ברענגט מיך אַזאָ ריח צוריק אין מיניע עלטערנס וואַרשטאַט.

ווען מ'איז אַ קליין מיידעלע, איז אַ וואַרשטאַט זייער אָן אינטערעסאַנט אַרט. טייל מאָל, ווען די אַרבעט ברענט, יאָגט מען מיך באַלד אַוועק³, טייל מאָל קען איך בלייבן און זיך שפּילן. די מלכה⁴-מאַנעקין קוקט מיך בייז אָן. וואָס טוט אַ מיידעלע דאָ, אין איר מלוכה⁵? יעדן טאָג טוט זי אָן אַ נייעם בגד⁶: איין טאָג קען מען נאָך זען די ווייסע פֿאַסטריגעס⁷ און דער אונטערשלאַק⁸ קריכט אַרויס⁹ פֿון אַרבל¹⁰ און פֿון אונטן, אַן אַנדער טאָג איז דער מאָנטל אין גאַנצן פֿאַרטיק, די קנעפֿ¹¹ – צוגענייט¹², קיין קנייטש¹³ איז מער ניט געבליבן און מע פּוצט אים מיט אַ בערשטל¹⁴. אויפֿן סטאַיאָק¹⁵ הענגען די פֿאַרטיקע שטיק¹⁶, דער מלכה¹⁷ שווינגנדיקע ליבבוואָך¹⁷. פֿון אינדערפֿרי ביז נאַכט זיצט די מאַמע און ניט. די פֿיס האַלט זי אויף אַ קליין בענקעלע. דאָ מעג איך טייל מאָל זיצן. מע גיט מיר אַ שטיקעלע שטאָף¹⁸, אַ קנאַפּ און אַ גרויסע נאָדל אָן אַ שפיץ¹⁹. אָבער אַלע אינטערעסאַנטע צאָצקעס²⁰ טאָר איך ניט אָנרירן: די שערן²¹, דעם מאָגענט מיט אַלע צוגעקלעפטע שפּילקעס²², דאָס גאַלמעסערל²³ אין אַ מעשן הענטל²⁴ וואָס מע ניצט אויסצוטריינען²⁵, קריידן²⁶, קליינע פּושקעס²⁷ פֿול מיט אַגראַפֿקעס, שפּילקעס, נאָדלען, פֿינגער-הייט²⁸, גרעסערע פּושקעס מיט פֿעדעם²⁹ (גאַלנציקע איינצושליפֿן³⁰), גראַבע – פֿאַר די פֿאַסטריגעס, דינע איינצוצוויינען³¹), טאַשמעס³², גומעס³³, בענדלעך³⁴, סטענגעס³⁵, בזשעג³⁶, פּאַסן³⁷, צוימען³⁸... אַ בלעכענער³⁹ לאָמפּ באַליכט דער מאַמעס הענט. דער פֿינגער-הוט שטופּט, די האַנט ציט, נאָך און נאָך. דער פֿאַדעם געענדיקט – דאָרף מען איינפֿעדעמען⁴⁰ אַן אַנדערן, איינווייקן⁴¹ דעם שפיץ, טרעפֿן אין לאָך, אַנדרייען אויפֿן פֿינגער צו מאַכן אַ קנעפֿ⁴², און ווייטער נייען...

דער טאַטע שפּילט צוויי ראָלעס. ערשטנס, שטעפֿן⁴³ מיט דער ניימאַשינקע. מע לאָזט מיך ניט צוקומען צו נאָענט. און ס'איז בעסער אַזוי, איך האָב אַ ביסעלע מורא⁴⁴. צו ערשט מאַכט זי אַ גרויס גערויש⁴⁵ און אויכעט זענען מיין טאַטנס פֿינגער אַזוי נאָענט צו דער נאָדל, און די נאָדל שטעפט אַזוי שנעל! פֿון דער ווייטנס זע איך אַ האַנט וואָס דרייט דאָס רעדל, הייבט אונטער די נאָדל, ציט דעם שטאָף, אַ פֿוס וואָס דריקט דאָס טרעטל⁴⁶. די גענייטע שטיקער, נאָך נישט אָפּגעריסענע פֿונעם פֿאַדעם, הענגען אַראָפּ אָדער ליגן אויף דער

1. atelier de couture/tailor's workshop/תפירה 2. Danielle Peylet-Rozenszpir 3. on me chasse/they throw me out/אחי! 4. MALKE... la "reine" mannequin/manikin "queen"/המלכה/האימום 5. MELUKHE royaume/realm/ממלכה 6. BEGED vêtement/garment 7. fils à bâtir/basting threads/זמניים תפרים 8. doublure/lining/ביטנה 9. dépasse/is showing/מציץ מתוך 10. manche/sleeve/שרוול 11. boutons/boutons/כפתורים 12. cousus/sewn on/תפורים 13. faux pli/wrinkle/קמט 14. brosse/brush/מברשת 15. porte-manteaux/rack/מתלה מעלים 16. pièces/pièces/מחלקים 17. garde du corps/bodyguards/שמורי ראש 18. tissu/fabric/בד 19. pointe/point/חוד 20. jouets/playthings/צעצועים 21. ciseaux/scissors/מספריים 22. épingles/pins/סיכות 23. lame de rasoir/razor blade/סכין גילוח 24. manche de laiton/brass handle/ידית פליז 25. découdre/rip/בוהקים ללולאות הכפתורים 26. craies/chalks/גירים 27. boîtes/boxes/קופסאות 28. épingles de sûreté, épingles, aiguilles, dés/safety pins, pins, needles, thimbles/בוקים ללולאות הכפתורים 29. fils/threads/חוטים 30. brillants pour faire les boutonnières/shiny for buttonholes/גומיות 31. fins pour coudre/fine for sewing/דקים לתפירה 32. bandes/tapes/סרטים 33. élastiques/elastics/סרטים 34. rubans/ribbons/סרטים 35. rubans/ribbons/סרטים 36. biais/bias tape/סרטים למכפלה 37. galons/piping/סרטים 38. passepoils/binding/סרטים 39. en fer-blanc/tin/פח 40. enfiler/thread/להשחיל 41. mouiller/wet/להרטיב 42. noeud/knot/קשר 43. coudre/sew/לתפור 44. MOYRE peur/afraid/מפחדת 45. bruit/noise/שולחן 46. pédale/treadle/דוושה 47. repasser/iron/להגף 48. coussin à repasser/ironing pad/כרית גיהוץ 49. table à repasser/pressing table/גיהוץ 50. noeuds/loops/לולאות 51. patrons/models/גזרות 52. fer à repasser/iron/מגהץ 53. branché/plugged in/מחובר לחשמל 54. l'enveloppent/surround it/מקיפים אותו 55. un devant/a front/קידמי 56. un dos/a back/גב 57. toile/cloth/אריג 58. trempe/dips/מטביל 59. petit chiffon/little rag/סמרטוט קטן 60. cousu/sewn on/תפור 61. grésillement/hiss/רחישה 62. vapeur/steam/אדים 63. REYekh odeur/smell.

יידיש אין שוועדן (טייל 2)

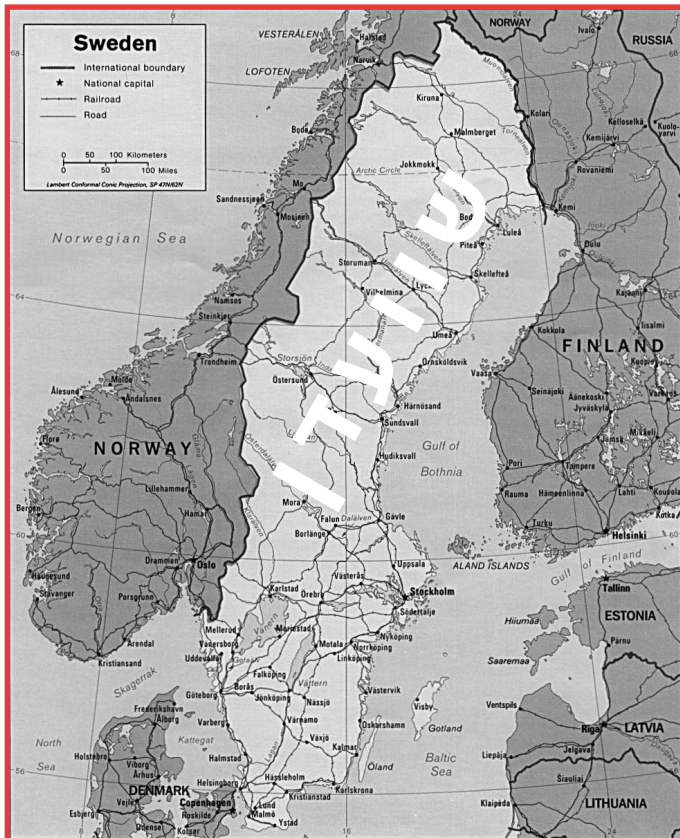
פון עוויטאָ וויעצקי

אינעם לעצטן טעמטע-נומער האָבן מיר געשריבן וועגן אַ קאַנפֿערענץ אַרום ייִדיש אין דער שוועדישער שטאַט לונד. ס'איז וויכטיק צו באַמערקן, אַז דעם צוזאַמענפֿאַר פֿון פֿאַרשערס¹ אין לונד האָט דערמאָגלעכט² דער פֿאַקט, וואָס ייִדיש איז אין שוועדן זינט דעם יאָר 2000 אַן אָנערקענטע³ מינאָריטעטן-שפּראַך. דאָס איז פֿאַרגעקומען הויפּטזעכלעך⁴ אַ דאַנק סוואַנע שניידערמאַן-רייז, וואָס איז אויך געווען אויף דער קאַנפֿערענץ אין לונד און וואָס האָט געמאַכט אַ גרויסן רושם⁵ אויף אַלע אָנטייל-נעמער. מיט גרויס ליבשאַפט צו ייִדיש, פרטימדיק⁶ און אינטערעסאַנט האָט זי געשילדערט⁷ דעם קאַמף פֿאַר דער אָנערקענונג פֿון ייִדיש אין שוועדן.

אַז סוואַנע שניידערמאַן-רייז האָט זיך על-פי צופֿאַל⁸ דערווויסט, אַז ס'איז דאָ אַ מעגלעכקייט, ייִדיש זאָל ווערן אַן אָפֿיציעלע מינאָריטעטן-שפּראַך. איז פֿאַר איר געווען קלאָר, אַז דאָס איז אַ גרויסער שאַנס פֿאַר די יידן אין שוועדן, וואָס אַ סך פֿון זיי שטאַמען אָפּ פֿון מיזרח-אייראָפּע. דער וועג איז געווען אַ שווערער, ווייל זי האָט געדאַרפֿט איבערצייגן¹⁰ די שוועדישע רעגירונג, אַז אַ שפּראַך, וואָס נאָר אַ קליינע גרופּע פֿון אַרום 3000 נפֿשות¹¹ רעדט זי, זאָל זיין אַ מינאָריטעטן-שפּראַך לעבן אַזעלכע טראַדיציאָנעלע צפֿונדיקע לשונות¹² מיט אַ סך רעדערס ווי פֿיניש אָדער סאַמי¹³. ס'איז אויך ניט געווען פשוט¹⁴ איבערצוצייגן די איינגעזעסענע¹⁵ ייִדישע קהילה¹⁶, זי זאָל זיך באַטייליקן אָדער ווינציקסטנס פּאַסירן אונטערשטיצן דעם קאַמף פֿאַר ייִדיש ווי אַ מינאָריטעטן-שפּראַך. נאָך דריי יאָר אומצאָליקע טרעפֿונגען, שמועסן און טעלעפֿאָנען און אַן-ספּיקער¹⁷ קאַרעספּאָנדענץ האָט זי דערגרייכט איר ציל¹⁸. אין 2000 האָט די שוועדישע רעגירונג אָפֿיציעל אָנערקענט ייִדיש ווי אַ מינאָריטעטן-שפּראַך. די מ'19, וואָס סוואַנע שניידערמאַן-רייז, אירע חברים²⁰ און די משפּחה²¹ האָבן אַריינגעלייגט אין דעם פּראָיעקט, גיט איצט פּרוכטן. אין איר רעפֿעראַט האָט זי געזאָגט: „ס'איז יאָ מעגלעך צו לעבן אַן ייִדיש אָבער מען דאַרף עס, כדי צו²² קענען געדענקען“. און דאָס האָט צו טאָן מיט דער סביָה²³, וואָס אין איר האָט זי זיך אויפֿגעהאָדעוועט²⁴. זי איז געבוירן געוואָרן נאָכן חורבן²⁵ אין דער מיטל-שוועדישער שטאַט באַראָס²⁶.

אין 1945 האָט דער רויטער קרייץ²⁷ געברענגט אַרום 700 לעבן-געבליבענע קיין באַראָס. מען רופֿט די שטאַט אַן „שוועדישער מענטשעסטער“ צוליב דער גרויסער צאָל שניידער-וואַרשטאַטן²⁸ און פֿאַבריקן. ביז 1948 האָבן זיך דאָרטן באַזעצט מער ווי 3000 יידן – אַ טייל פֿון זיי פֿון דעם „פּוילישן מענטשעסטער“, דער שטאַט לאָדזש. זיי זענען אַהינגעפֿאַרן צוליב פרנסה²⁹. אין משך פֿון³⁰ ווייניקע יאָרן איז דאָרטן אויסגעוואַקסן אַ ייִדיש-רעדנדיק שטעטל מיט ייִדישע קראַמען, שולן און שידוכים³¹: „אַ רעפּליק פֿון אַ מיזרח-אייראָפּעיש שטעטל“, אַזוי האָט דאָס באַשריבן די רעפֿערענטיין³².

היינט האָט באַראָס נאָך אַלץ אַ ייִדישע קהילה, כאָטש³³ שוין שטאַרק איינגעשרומפֿן³⁴. אַ סך יידן האָבן זיך איבערגעצויגן אין די גרעסערע שטעט ווי שטאָקהאָלם, געטעבאָרג און מאַלמע. דאָרטן געפֿינען זיך די גרעסטע ייִדישע קהילות און דאָרטן קומען פֿאַר די מערסטע אַקטיוויטעטן אַרום ייִדיש: קינדער לערנען זיך ייִדיש אין שול און אין קינדער-גאַרטן אָדער אויף זומער-קאַלאָניעס, מען קען זיך טרעפֿן צו לייענען ייִדישע ליטעראַטור אָדער זינגען ייִדישע לידער. און עס האָט אָנגעהויבן אַרויסגיין אַ זשורנאַל דאָס בלעטלע (<http://www.gordonolniansky.com/bletele>). אין לונדער אוניווערסיטעט קען מען שטודירן ייִדישע לימודים³⁵ און זיך לערנען ייִדיש.

1. chercheurs/researchers/חוקרים 2. rendu possible par/was enabled by/איפשר 3. reconnu/recognized/מוכר 4. surtout/mainly/בעיקר 5. ROYSH-EM impression 6. PRO-TIMDIK en détail/detailed/בפירוט 7. décrit/described/תיארה 8. AL-PI ... par hasard/by chance/במקרה 9. MIZREKH de l'Est/Eastern 10. convaincre/convince/לשכנע 11. NEFOSHES personnes/people/אנשים 12. TSO'FNDIKE LESHONYES langues nordiques/Nordic languages 13. sami, langue des Lapons/Sami, language of the Lapps/שפות אלות מדברים הלאפים/שפּות אלוֹת 14. POSET facile/easy 15. établis/established/מבוסס 16. KEHILE communauté/community 17. O'NSOFIKER interminable/endless/סוף/לא 18. atteint son but/reached her goal/השיגה/השיג 19. effort/מאמץ 20. HAVEYRIM amis/friends 21. MISHPOKHE famille/family 22. KEDEY' ... afin de/in order to 23. SVIVE milieu 24. élevé/raised/גדלה 25. KHURBN Shoah/שואה 26. Borås 27. Croix rouge/Red Cross/הצלב האדום 28. ateliers de couture/tailors' workshops/ 29. ... PARNOSE pour gagner leur vie/to make a living 30. ... MESHEKH ... en l'espace de/within 31. SHIDUKHIM mariages/marriages 32. conférencière/speaker (fem.)/דוברת 33. bien que/although/למרות 34. rétréci/shrunk/מצומק 35. LIMUDIM études/studies.

אַ תלמידה¹ פֿון די יידיש-קורסן און מיטאַרבעטערין אינעם פאַריזער יידיש-צענטער מאָלט אַ פּאַרטערט פֿון איר מאַנס באַבע, אַ פֿרוי מיט אַ שטאַרקן כאַראַקטער.

„דער גענעראַל“

פֿון ניקאַל ווינמאַן²

ווען איך האָב זיך באַקענט מיט מיין חתן³, האָט ער מיך אַוודא⁴ געוואָלט פֿאַרשטעלן זיין גאַנצער משפּחה⁵. דעמאָלט האָט ער מיך געזאָגט אַז ער האָט אַ באַבע, פֿון דעם טאַטנס צד⁶, אַן אויסטערלישע⁷ פּערזענלעכקייט. – פֿאַר וואָס, מיט וואָס איז זי אַזוי...

ער האָט מיך דערציילט אַז די באַבע פֿירט זיך מיט דער משפּחה ווי אַ גענעראַל! אַלע האָבן געמוזט פֿאָלגן אירע באַפֿעלן⁸: אי דער מאַן, אי אירע דריי דערוואַקסענע זין!

נו, האָט זי אונדז פֿאַרבעטן אויף אַ סעודה⁹. מיך זענען געקומען מיט אַ בוקעט בלומען. עפֿנט די באַבע די טיר... איך גיב אַ קוק – זי זעט אין גאַנצן ניט אויס ווי אַ גענעראַל! זייער אַ קליינע פֿרוי, די ברילן אויפֿן שפיץ נאָז, די גראַע האָר צונויפֿגענומען אין אַ קליין עפעלע אויפֿן שאַרבן.

די משפּחה האָט מיך דערציילט אַן אַ שיעור¹⁰ מעשיות¹¹ וועגן איר. ווען זי פֿלעגט רוימען¹² די דירה¹³, פֿלעגט זי אַרויסוואַרפֿן מאַן און קינדער אויף אַ גאַנצן טאַג, ניט קוקנדיק אויף דעם אַז זיי באַדאַרפֿן עסן צי זיך איבערטאָן. זי פֿלעגט זיי זאָגן אין דער פֿרי: „גייט שפּאַצירן און קומט צוריק אין אָונט אויף וועטשערע“¹⁴. און אַזוי איז געווען.

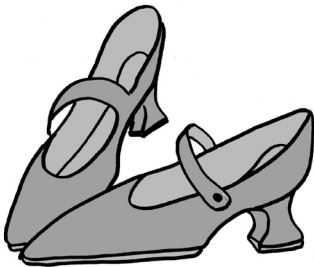
ווען זי איז שוין געווען 87 יאָר אַלט, האָט מיין מאַן איין מאָל געזען ווי זי שטייט אויף אַ שטול, די שטול – אויפֿן טיש, און זי האָלט אין מאַלעווען¹⁵ דעם סופֿיט¹⁶!

זי האָט געקענט פֿאַרברענגען אַ גאַנצן טאַג אין פֿאַריז זוכנדיק אַן איין און איינציקן קנאַפֿ¹⁷ וואָס זאָל פֿאַסן צו אַ מלבוש¹⁸.

זי האָט געהאַט אַזעלכע דראָבע¹⁹ פֿיסלעך, אַז ווען מע האָט זי געזען האָט מען זיך געוונדערט ווי קען זי אויף זיי שטיין און ניט פֿאַלן. זי איז

געווען זייער שטאַלץ מיט אירע פֿיס, און ווען זי איז געגאַנגען קויפֿן שייך אויף אונדזער חתונה²⁰, איז פֿון דעם געוואָרן אַ גאַנצע מעשׂה. מיין „צוקונפֿטיקע שוויגער“²¹ האָט זי דעמאָלט באַגלייט און מיר שפּעטער אַלץ דערציילט. ווען די פֿאַרקויפֿערין האָט ביי דער באַבען געפֿרעגט וואָס איז די מאָס²² פֿון אירע שייך, האָט זי געענטפֿערט: 36. איז די פֿאַרקויפֿערין געקומען מיט אַ באַרג שייך נומער 36. אָבער... די שייך זענען דווקא²³ געווען צו קליין און די פֿאַרקויפֿערין האָט געזאָגט אַז זי וועט ברענגען שייך מיטן נומער 37. האָט זיך די באַבע אויפֿגעשטעלט, אַ צי געטאָן מיין „צוקונפֿטיקע שוויגער“ ביי דער האַנט און געזאָגט הויך אויף אַ קול²⁴: „קום! מיר גייען אַוועק פֿון דאַנען! ס'איז דאָ ניטאָ קיין איין פֿאַר שייך וואָס פֿאַסן צום קלייד וואָס איך האָב געקויפֿט אויף מיין אייניקלס חתונה!“.

1. TALMIDE étudiante/student (fem.) 2. Nicole Wajeman 3. khosn fiancé 4. AVADE bien sûr/naturally/כּוּמבּוּן 5. MISHPOKHE famille/family 6. TSAD côté/side 7. ici extraordinaire/extraordinary/לאַ רגיל 8. ordres/orders/פּקודות 9. SUDE repas/meal 10. ... shier énormément/countless/אין סוף 11. MAYSES histoires, sing. MAYSE 12. nettoyer/clean/לנקות 13. DIRE appartement/apartment צובעט 14. dîner/dinner/אַרוחת ערב 15. en train de peindre/is painting/געצויכט 16. plafond/ceiling/תּיקרה 17. bouton/button/כּפּוּטור 18. MALBESH vêtement/garment 19. petits/small/קטנים 20. kha'sENE mariage/wedding 21. future belle-mère/mother-in-law to be/לעתיד 22. pointure/size/מידה 23. DAFKE en fait/indeed 24. ... KOL à haute voix/in a loud voice/בּקול רם.

מלכה מאַן¹, אַ לאַנגיאַריקע תלמידה² פֿון די יידיש-קורסן אינעם פֿאַריזער יידיש-צענטער און אַן איבערזעצערין פֿון יידיש אויף פֿראַנצויזיש, האָט אונדז צוגעשיקט דאָס דאָזיקע ליד.

טייל מאָל פֿאַרלאָז איך זיך³;
אויף אַ וואַכן חלום⁴;
פֿרילינג קומט אויף גיך,
כ'מאַך מיט זיך שוין שלום⁵;
דערלייזט⁶ בין איך פֿון גיהנום⁷;
גאָר צוריק צו די געדאַנקען
קומט אין מיר דער וויסטער גולם⁸;
איז עס גאָט צו דאַנקען,
ביון טיפֿן ווינטער
וועט נאָך אפֿשר⁹
פֿרוכטיק ווערן אַן אויפֿבלי¹⁰ אַ קורצער.

1. MALKE Mann 2. TALMIDE étudiante/student (fem.) 3. je m'en remets à/I depend upon/על 4. ... kHOLEM un rêve éveillé/a waking dream 5. shOLEM paix/peace 6. délivrée/rescued/משוחררת 7. GENEM enfer/hell 8. GOYLEM Golem 9. EF-SHER peut-être/perhaps/אולי 10. floraison/blossoming/פּריחה

סטאטוע פֿונעם יידישן שניידער
אויף אַ ניו־יאָרקער גאַס.

ווי אויך דער פראָזאָיקער שלום אַש⁴⁶ אין זײַן ראָמאַן אַנקל מאָזעס, וווּ דער אַרױפֿגעאַרבעטער אימיגראַנט משה⁴⁷ הייסט זײַנע אַרבעטער זײַ זאָלן אים רופֿן „אַנקל“ (פֿעטער) און וויל זײַ איבערצײַגן אַז זײַ ווערן נישט עקספּלאַטירט ווײַל בײַ אים זײַנען זײַ ווי משפּחה. פֿון יענעם קאַמף איז אַרױסגעוואָקסן נישט אײַנער נאָר גאַנצע צוויי גרױסע אַרבעטער־פֿאַראײַנען⁴⁸ – וואָס מע האָט גערופֿן „וײַנעס“ אָדער „וײַנעס“ : אײַנער פֿון וײַבערשע קלײדער, דער אַנדערער פֿון מענערשע. זײַ זײַנען געבליבן באַזונדער און אַפֿט גאַנץ קעגנערש ביז זײַ האָבן זיך סוף־פּל־סוף צונויפֿגעגאַסן⁴⁹ אין 1995. נאָר אין דער צווישן־צײַט האָט שניידערײַ שוין אױפֿגעהערט צו זײַן אַ ייִדישע מלאַכּה⁵⁰...

38. transpirait/sweated/מאַמץ 39. s'rov la plupart/most 40. rapports/relations/יחסים 41. grèves/strikes/שביתות 42. à la fois/both ... and /... וגם 43. gros bras du milieu/under-world toughs/העולם מן התחתון 44. TKUFE époque/period 45. DOVID 46. shOLEM Ash 47. MOYShe 48. syndicats/unions/אגודי עובדים 49. soFKL-so'F ... ont enfin fusionné/finally merged/התמזגו 50. MELOKhe métier/trade.

„אַפּרייטער“ און אין פאַרזי אַ „מאַשינער“. די ייִדישע שניידערס פֿון פֿראַנקרײַך האָבן גערעדט וועגן „סעזאָן“ און „מאַרט סעזאָן“ און די אַמעריקאַנער – וועגן „בײַז“ און „סלעק“ (זעט גלאַסאַר ז' 3) – אין בײַז האָט מען געשוויצט³⁸ און אין סלעק געהונגערט ! ניו־יאָרק איז געוואָרן בײַם סוף 19טן י״ה אַן אינטערנאַציאָנאַלער צענטער פֿון דער קלײדונג־אינדוסטריע. ס'רובֿ³⁹ פֿאַבריקאַנטן ווי אויך ס'רובֿ אַרבעטער זײַנען געווען ייִדן און די באַצײגונגן⁴⁰ צווישן בײַדע גרופּעס זײַנען נישט געווען אַזוי ברידערלעך ! דער אַרבעטער־קאַמף אין יענע יאָרן איז געווען אַ ביטערער, מיט שווערע שטרייקן⁴¹ און בלוטיקע רעפּרעסיעס, וווּ עס האָבן זיך אַרײַנגעמישט אי די פּאָליציי, אי⁴² די „שטאַרקע“ פֿון דער אונטערוועלט⁴³ (אַפֿט מאָל אויך ייִדן !). אַ שטאַרק בילד פֿון אַט דער תקופֿה⁴⁴ גיבן די אַזוי גערופֿענע „סוועטשאַפּ־פּאַפּעס“ (מאַריס ראָזענפֿעלד, דוד⁴⁵ עדעלשטאַדט, מאַריס ווינטשעווסקי...) .

איציק מאַנגערס טאַטע־מאַמע, מיטן ברודער נטע און שוועסטער שײַנדעלע.

און די לערן־ייִנגלעך זײַנען אַש און טרױער⁷⁰. די בענקשאַפֿט⁷¹ – בלוזי אַ ריר טאָן⁷² דאָס אַש מיט אַ פֿינגער, און די געשטאַלטן ווערן אויף אַ רגע⁷³ ווידער וואָר⁷⁴.

דער ייִדישער טעם־טעם

אַ פּערײַאָדיש בלעטל פֿאַר ייִדיש־לערנערס

דער ייִדישער טעם־טעם איז אַ פּובליקאַציע פֿון דעם פּאַריזער ייִדיש־צענטער – מעדעם־ביבליאָטעק

אין דעם נומער האָבן מיטגעאַרבעט יצחק, מאַרי, נאַטאַליאַ, עוולין, רובֿי, שרון.

YIDISHER TAMDAM
Maison de la culture yiddish
Bibliothèque Medem
29 rue du Château-d'Eau
75010 Paris

Tél. : 01 47 00 14 00

Fax : 01 47 00 14 47

tamtam@yiddishweb.com

מע קען אויך לייענען דעם ייִדישן טעם־טעם
אויפֿן אינטערנעץ : www.yiddishweb.com

פּרײַז : 2,50 אַייראָס 2,50 euros

ממש⁵³ געציטערט פֿאַרן שבת־צו־נאַכטס⁵⁴, ווען דער מײַסטער און די מײַסטערקע זײַנען אַוועק אָדער אין טעאַטער אָדער אין אַ בירהאַלע⁵⁷ פֿאַרברענגענע⁵⁸ און האָבן אים, שמואליקן, איבערגעלאָזט מיט די קינדער. איך האָב זיך קוים דערוואַרט אויף⁵⁹ דעם שבת־צו־נאַכטס, פֿאַר וועלכן שמואליק האָט אַזוי געציטערט :

– שמואליק, דערצײל ! [...]

די ייִדישע שניידערשטוב אין טשערנאָוויץ איז הייַנט בלוזי אַ דערמאָנונג. דער שניידער־מײַסטער, די מײַסטערקע, די שניידער־געזעלן

דאָס לערן־ייִנגל האָט געהאַט עסן און שלאָפֿן בײַם מײַסטער, ביז ער האָט זיך אויסגעלערנט די מלאַכּה⁵³. [...] אַזאַ לערן־ייִנגל, וואָס האָט געקענט דערצײלן מעשׂויות⁵⁴, איז געווען שמואליק⁵⁵, אַ ברעזעווער דאָרף־בחור⁵⁶. ער איז געווען אַ געזונטער, שטאַרקער יונג, מיט אַ רױט פנים, פֿול מיט זומער־שפּרענקלעך⁵⁷. זײַנע מעשׂויות זײַנען געווען אויסטערלישע⁵⁸ : וועגן מכשפּים און מכשפּות⁵⁹, וועגן פּרינצן און פּרינצעסינס וואָס ווערן פֿאַרנאַרט⁶⁰ אין היילן⁶¹, וועגן ביימער וואָס גײַען צו פֿוס קיין ווין, פּדי צו דערצײלן דעם קײַזער, אַז זײַן טאַכטער האָט חתונה געהאַט מיט אַ שׂד⁶². [...] איך האָב געשלאָנגען זײַנע ווילדע מעשׂויות און תּמיד⁶³ געוואָלט נאָך, ביז איך פֿלעג אַנטשלאָפֿן ווערן.

אַבער שמואליק האָט נישט געקענט אַנטשלאָפֿן ווערן. זײַן פּרייַמטיווע דאָרפֿישע נשמה⁶⁴ האָט זיך דערשראָקן פֿאַר זײַנע אײַגענע מעשׂויות. ער איז געלעגן אַ גאַנצע נאַכט אין זײַן באַנקבעטל און נישט צוגעמאַכט קיין אויג. [...] ער האָט

53. MELOKhe métier/trade/מקצוע 54. MAYSES histoires/stories 55. shMULIK 56. ... BOKHER un jeune villageois de Brezev/country boy from Brezev/נער כפר מברזוב 57. taches de rousseur/freckles/נמשים 58. étranges/outlandish/מוזרים 59. MEKhashFIM, MAKhsHEYFES sorciers, sorcières/wizards, witches 60. ici se font attirer/are tricked/מתעתעים בהם 61. grottes/caves/מרתעות 62. shed démon 63. TOMID toujours/always 64. Neshome âme/soul 65. MAMESh littéralement/literally 66. shABE'YSENAKhts samedi soir/Saturday night/שבת בערב 67. brasserie/beerhall/בירה 68. s'amuser/have fun/ליהנות 69. j'avais du mal à attendre/could hardly wait/בקושי חיכתי 70. cendres et tristesse/ashes and sorrow/אפר וצער 71. nostalgie/longing/גענועים 72. effleurer/barely touch/לגעת קלות 73. REGE instant/moment 74. réalité/real/אמית.